

„EDINOST“

izhaja dvakrat na teden, vsako sredo in toboto ob 1. uri popoldne.

„Edinost“ stane:

za vse leto gl. 6.—; izven Avst. 9.— gl.
za polu leta 3.—; „ 4.50
za četrt leta 1.50; „ 2.25
Posamične številke se dobivajo v prodajalnicah tobaka v Trstu po 5 nov., v Gorici in v Ajdovščini po 6 nov.
Na naročbe brez priložene naročilne se upravnštvo ne ozira.

EDINOST

Oglaš in oznanila se račune po 8 nov. vsakega v petiti; za naslove z debelimi črkami se plačuje prostor, kolikor bi ga obseglo navadnih vrstic.
Poslana, javne zahvale, osmrtnice itd. se račune po pogodbi.

Vsi dopisi se pošiljajo uredništvu v ulici Carintia št. 25. Vsako pismo mora biti frankovano, ker nefrankovana se ne sprejemajo. Rokopisi se ne vračajo.

Naročnino, reklamacije in inserate prejema upravnštvo v ulici Carintia 28. Odprte reklamacije so prosto poštnine.

Glasilo slovenskega političnega društva za Primorsko.

*V edinost je m-č.

G o v o r

mestnega svetnika dr. Sancina v seji dne 28. septembra t. l.

(Konec.)

Jedini vzrok, da se lučajo petarde, je le ta, ker se hoče ona ostudna druhal iznesti s petardami nad nami in vsemi taistimi, ki hočemo javno pokazati, da smo Avstrijci, udani državi in našemu presv. vladarju in vsej slavnej habsburškej dinastiji. Le to jih peče, le to jih skeli, ker smo ponoani, da spadamo k avstrijskej državi, dočim morajo oni laziti po skrivnih potih in morajo v svojej črnej duši skrivati očitane vesti, ki jim pravi, da so veleizdajice in hudodelniki.

Naj tedaj vedó in si dobro zapomnijo, da le po odkritosrnej udanosti do habsburške rodbine zasije rešilna zvezda mestu Tržaškemu. Le ako Tržaško mesto ostane zvesto našemu vladarju in Avstriji sme se nadejati sreče, blagostanja, rasti svoje trgevine in sploh zboljšanja svojih gospodarskih razmer; in vsi taisti, ki goje v svojih srcih drugačne namene, nasprotne državi in nje zakonom, so izdajice, so sovražniki, ne pa prijatelji Tržaškega mesta.

Mi se pa moramo podvizati, da se od nas odvrne ono zlo, ki ga imenujemo, da enkrat izginejo iz dnevnega reda enaka dokazivanja. Moramo v dejanju in v rešnici dokazati, da smo zvesti državljanji, ako hočemo, da potihne vsaka dvomba, izvirajoča iz poslednjih dogodkov, o zvestobi in lojalnosti Tržaškega mesta, koje uživa dobrote presv. Habsburških vladarjev že preko 500 let.

Treba je odločno in brezpogojno protestovati zoper petardiste in take ljudi, ki se poslužujejo enacih dokazivanj, nasprotnih avstrijskej državi, bodisi že, da so bile taka dokazivanja s petardami sklopljena s kako nesrečo — kot se je to dogodilo pri revčku Boldrinu — ali pa ne. Kajti vsaka premehka izjava o tej zadevi, namesto da bi ukrotila ono druhal petardistov in njihovih naslednikov, jih še ojači v njihovem

menenju, da smejo namreč tudi v prihodnje vojevati vojno s petardami, ako tudi ne proti ljudem, ali vsaj lučaje petarde v skrivne kote cestá in naših hiš.

Ker se je tedaj o tej zadevi že mestna delegacija nekako izjavila v dobi, v kateri ni bilo predvideti, da bi se v kratkem skupil mestni zbor (kar je bil prav za prav pravi vzrok, da se je izjavila); ker je bila mestna delegacija pri tej priliki izrekla, da je nje izjava prostovoljni izraz vsega Tržaškega prebivalstva:

menim, da je neizogibno potrebno, da mestni zbor v popolnej seji o tej zadevi izjavi svoje menenje, že zato, da dokaže svetu in da dokaže petardistom, da ne sodi drugače o ostudnosti poslednjih dogodkov, nego je sodil ves pošteni svet. Ker je bila pa mestna delegacija podarila dečku Boldrinu, oziroma njegovej družini le 100 gl., in sicer zato, ker na podlagi pravil jej ni bilo dovoljeno dovoliti večje svote, zatorej bi ob enem predlagal, da se dovoli družini nesrečnega dečka Boldrina še drugih 400 gold.

Naj tedaj mestni zbor sklene:

- Zadevi tej pripozna se nujnost;
- mestni zbor izjavlja prostovoljno v imenu vsega prebivalstva, da graja hudodelna dejanja, izvršena poslednje dni avgusta v tem mestu s pomočjo petard, katerih jedna je nesrečnega dečka Boldrina težko na telesu poškodovala.
- Družini Boldrin dovoli se poleg že podarjenih 100 gl. še drugih 400 gl.

Zdravstvene razmere v Trstu.

I.

Govorečim o zdravstvenih razmerah v Trstu iskati nam je vzrokov, radi katerih je Trst ali vsaj življenje v njem nezdravo in nevarno. Glavna nevarnost zdravju meščanov pretf od ponarejanja živil in pijač. O prvih ne bodemo obširneje govorili, pač

Nežica bi rada postala učiteljica.

Nežica Vinoradova sedi pri mizi pa nekaj šiva pevaje tužno narodno. Utaknivi iglico v zarob govori sama sabo: „Mati so obljubili, da me pošljejo v . . . na pripravljavnico. Oh kako srečna bi bila, ko bi se to zgodilo; ali kako, oče so temu nasprotni, seveda ker smo ubogi; za šolo pa je treba denarja. Pa ravno tega ni — škoda res, da smo tako ubogi.“

Jaz bi sicer prav malo potrebovala: obleke imam za silo, knjige mi je obljubil naš učitelj, saj me tudi on v slovenščini in nemščini podučuje. Kako so dobri, prijazni z menoj. Ko bi jaz bila kedaj učiteljica, bi hotela biti tudi tako dobra, ljubljiva in vesela, kakor je on. Najlepše ure uživamo, kader nas obišče.“

Minca ustopi: „Nežica! si se naučila kar so ti naložili gospod učitelj? Le urno proč delo in knjige v roko — drugače ne boče nič!“

Nežica urno vstane in vesela se oklene matere: „O mama ne bojte se, vsa pravila slovenske slovnice znam na pamet; nemško sklanjo sem tudi dokončala.“ „Prvo skrb slovenske slovnice, po-

pa se bodemo bavili z zadnjimi — katerih ponarejanje je v Trstu postalo že nesramno — opirajoč se na nedavno izdano laško brošuro „o vinu in njega zlorabi.“

Mej opojne pijače štajemo v prvi vrsti pivo, alkoholične likverje in vino. Pivo se vari iz ječmena, hmelja, pivnih drožij ali kvasnic in da se scisti, rabi se ribji klej. Da je pivo dobro in zdravo človeku, treba da mu je podlaga dobro napravljena sirup iz sladnega skroba, ki se tako-le napravi: vzame se posoda ječmena ter se ga potopi v kad vode, kjer ostane 24—36 ur, dokler jame kaliti; na to se vzame iz posode ter posuši. Očistivši ga koreninice se ga zamelje. Mesto ječmena se lahko rabi vsako drugo žito.

Na to se postavi sirup iz sladnega skroba na ogenj, da vre kake 3 ure, na kar se mu primeša hmelja ter se pusti vreti kacic 15 minut; primešavši mu pivnih droži se ohladi in vlije v sode in, če hočeš da bode pivo kmalu čisto, pridene nekoliko imenovanega ribjega kleja.

Ker je hmelj predrag, rabijo v izdelovanju piva tudi neko kislino, sestavljeno iz karbolove kisline in premoga. Ta tvarina ni zdravju škodljiva. Da se prihrani ječmen, rabi se skrobni alkohol.

V Trstu so v razprodaji tri sorte piva. Hektoliter piva prve kakovosti stane izdelovaltelja poprečno 4 for. Vhodni in užiten davek znaša 8 for. 50 kr. Carine prosto prodajejo varilci tega piva prodajalcem po 25 gl., torej za dvakratno ceno. in pivničarji je prodajejo na drobno po 36 kr. liter, torej za trikratno ceno!

Hektoliter piva druge kakovosti stane izdelovalce okolu 2 for. Isto pivo prodajejo tovarnarji carine prosto po 22 gl. in na drobno se prodaja po 32 kr. liter! Izdelovanje piva tretje vrste stane poprečno 1 gl. 40 kr. a tovarnarji je prodajajo po 19 gl. in pivničarji po 28 kr. liter.

Ali navzlic tako cenemu izdelovanju vendar se pivo ponareja. Deva se namreč v kad vodo, žito in žvepleno kislino. Ponareja se tudi, ako se jej primeša skrob-

tem pa nemškeje. Mati odide, hčerka pa pripravlja knjige, zvezke in črnilo.

Mej tem stopijo učitelj na odprta vrata: „Le marljivo, mlade deklice morajo se red vaditi. Danes sem prišel le za trenotek, ker imam družega opravka. Vprašal te bodem samo nekaj. „Kar vam drago, gospod učitelj.“ „Ali bi ti rada bila učiteljica?“ „Oh rada, zelo rada, nič ljubše kot to.“ „Ker sva že o tem z materjo govorila, poizvedel sem od gospoda nadzornika, koliko podpore bi dobila in upam da bode šlo.“ „Zame ne bode treba toliko“ iznenadeno zavrne Nežica.

„Deklica, ti ne poznaš ni potreb ni sveta. Podpore dobiš, za drugo bodemo videli. Zdaj pa idem še materi naznaniti — z Bogom!“ Odide.

Še počakati ni hotel, da se mu spodobno zahvali. Nežica zleti k oknu, nasloni se ter misli. „Bode li tedaj res, kar se mi je sinoči sanjalo: Bila sem učiteljica v lepej vasi na Slovenskem, veliko malih otročičev hodilo je v šolo. Kako rada sem jih imela, kako sem ljubila one otročiče. In ljudje, ki so me srečavali, šepetali so: ta je naša učiteljica. O srečni stan. učiteljski stan: otroke učiti, otroke ljubiti, kaj je lepšega na svetu!“ Vzame pletilne igle in volneni klopčič ter hiti na vrt.

negu alkohola, da se porabi manj žita. Ako varilec piva rabi zgolj naravne in najboljše stvari v izdelovanju, ne stane ga hektoliter preko 4 gl. 50 kr.; ako se pivu pridene žveplene kisline in skrobne alkohola, stane hektoliter piva prve vrste okolu for. 2-25. Te primeši so človeškemu zdravju škodljive, kajti ne da bi bilo pivo hranilno in okrepično, ako se tako ponareja, napihuje truplo z neko trhlo debelostjo, slabi želodec, temni razum ter je čestokrat glavni vzrok boleznim v mehuru. Da bodo čitatelji prepričani o istinitosti naše trditve, podamo jim tu opis, kako se prideluje alkohol, ki je glavna tvarina vseh likverjev, piva in ponarejenega vina.

Alkohol ali špirit se vdobiva iz raznih poljedeljskih pridelkov ter se razlikuje v: skrobni in vinski ali sadni alkohol. Zadnji se prodaja po 40—45 gl. hetoliter; skrobni špirit pa po 9—12 inozemski, in po 17 do 22 domač ali bosenski. Oba ta alkohola sta sama na sebi zdravju neškodljiva; špirit za viniranje ali izdelovanje vina je prost tudi občinskega davka.

V izdelovanju alkohola rabi se vsakokratno žito. To se dene v kad polno vode, ter se pusti, dokler jame gnjiti; v fiziki se imenuje to „humotacija“. Kader je seme začelo že poganjati koreninice (germinacija), kar podaja vsakej opojnej pijači sladorni okus, vzame se vse vkupe iz kadi ter se pusti sušiti. Ta čin zove se „sušenje“. Na to se seme zmelje. Ta operacija imenuje se v fiziki sladčenje in zmlota moka slad (Malz).

Ako se množino tega slada, ječmena in zadostno vode postavi v kad, dobro zmeša, pridevajoč tej zmesi gorke vode, pusti vse vkupe vreti ter se tekočini pridene nekoliko pivnega drožja in tekočino precedi, na tak način se napravi skrobni alkohol, ki je zdravju jako škodljiv.

Ali tudi ta alkohol se ne nareja navadnim naravnim putem, ampak tudi pri tem se gode sleparstva. Ker je na tak način pridobivan alkohol primerno vendar še predrag, nareja se tudi drugači. Iz ope-

PODLISTEK.

Varčnost in zapravljivost.

Tuji gospod opazuje — Furlan modruje.

(Dalje.)

„Teh bode dovolj za danes in jutro, slabi časi so, malo prodaje: težko se živi. Človek mora biti zelo varčen, da izhaja in marsikje je treba česa utrgati od ust, da spravim par frankov za družino v milej domovini. Kako srečni so ti ljudje, koliko lepega zaslužka; pri nas je le reva. Že 40 let se klatim po svetu, trdo živim in če imam majhno hišico, par kravice, nekaj njiv: to je sad moje varčnosti, moje skrbi. Tukaj so pa že od mladega navaženi dobro živeti, vsak dan piti. Mi pa moramo le trezni delati in ako nas vidijo noč in dan, o delavnikih in praznikih, gaziti od krčme do krčme, pa te kar hočejo snesti, a ne da bi se od nas, kakor od mravelj, varčnosti učili.“ Furlan še dalje mrmlja sam s sabo, ugrizi kos pečene polente. Mimoidoči deček se ustavi, položi krajcar na krov in Furlan mu odšteje štiri pečena zrna.

teljski stan: otroke učiti, otroke ljubiti, kaj je lepšega na svetu!“ Vzame pletilne igle in volneni klopčič ter hiti na vrt.

Vinorada loti se obup.

„Hišo na boben, hčer pa v šolo, to pa že. Ali res meni moja Minca, da sem našel zaklad. Vina sem se skoro odvadil, le tu pa tam še kak požirek. Ali skrbi, skrbi, te mi belijo glavo; teh je že preveč. Najstrašneje je pa le ta, da bodo mi hišo zarubili; ne morem preživeti te nesreče — te sramote. Poiskati moram Pijerada, da mi uteši bolno dušo.“ Furlan gre mimo kričoč: „kastanje raste, gorke-kalde.“

„Sv. Anton puščavnik se ni zlodejev tako zbal, ko se jaz tega potepa bojim. Bog ne daj, da me jeza omami!“ Potem se zagrozi: „Ti hočeš mojo bajto kupiti? Nemaš toliko denarja, niti ti, ni tvoji bratje. Ne, ti — jo ne boš!“ Žugačočega žuljavo pestjo ogovori ga nekdo za hrbtom: „Vinorad, kaj si znorel, ali si pijan ka-li?“ „Pusti me Pijerad, ne dotikaj se me, gorje njemu in meni!“ „Uto-laži se, s kom jo pa imaš, mari se z oblaki pričkaš?“

(Konec prih.)

racije se namreč izpušča takozvano sladarenje. V kad se vsuje žita in vlije vode ter se vse vkupje zavreje, na to se zmesi prideva nekoliko žveplene kisline, prihranivi s tem sladarenje. Ako se tej zmesi pridene ječmena in pivnega drožja ter se precedi in očisti, vdobi se ono vrsto skrobne alkohola, katerega rabijo pivnarji, šnopsarji in vinonarejalci v izdelovanje in ponarejanje opojnih pijač, ki se navadno kupujejo v njih prodajnicah. Ta alkohol ima v sebi vse lastnosti počasnega strupa. Pomešan tudi v prav majhnih množinah pivu, likverjam, vinu in drugim pijačam, prouzročuje glavobole, mrščav po telesu, omotico in druge nebrojne bolezni in časoma smrt. —

Da se napravi hektoliter skrobne alkohola treba 288 litrov zgoraj imenovane zmesi, 625 kilogramov žita, 19 litrov vode in 2 kilograma pivnega drožja. Recimo, da stane kvintal najslabšega v ta namen rabljenega žita 2 gl. vkupje 12 gl. 50 kr. 10 kr. pivno drožje, ročno delo in drugi stroški 1 gl. na kvintal, poprečno stane hektoliter skrobne alkohola okolu 14 goldinarjev.

Prasamo pa: kako je mogoče prodajalcem v Trstu prodajati skrobni alkohol po 9—12 gl. inozemskega in po 17—22 domačega? Povoda je iskati zgolj v tem, da ta alkohol iz prve preide v druge in tretje roke, koje ga ponarejajo in packajo, da je groza.

Torej celo prvotno ponarejeni alkohol, ki je, kakor smo omenili, zdravju škodljiv, ne more se oddajati po cenah, kakor ga prodajajo trgovci v Trstu. Vrši se tedaj neka druga operacija, ki omogočuje njega ceno razprodajo. O tej bodemo pa govorili v prihodnjih člankih. L—n.

Politični pregled.

Notranje dežele.

Kdo se danes še vnema za češko-nemško spravo? Mladocihi ne, Starocihi — pa tudi ne. Kdo pa? Nemci in žnjimi zvezana — vlada. Nemci bi želeli te sprave, ker jim je prav na život prikrojena. Starocihi so se pač nekoliko časa v nemali zanju, danes se ne vnamajo več. Starocihi so se dali prevariti v svojej kratkovidnosti — ali zavedati so se začeli, da bi bil korak, katerega so hoteli storiti usodepolen za narod češki in vse avstrijsko Slovanstvo. Sedaj so se začeli umikati jeden za drugim in prav ima „Politik“ da govori o „Krankenbett des Ausgleiches“. Da, vsa sprava je grozno bolna, neozdravljivo bolna, mrtvorajeno dete, ker nema v sebi življenja pogojev. Čustvanje in mišljenje staročeskkih krogov nam drastično označuje rečeni Praški list pišoč: „Čemu se potegujemo, čemu upotrebljujemo poslanci naši najboljšje svoje moči, komu naj služi njih požrtvovalnost, ako celo oni, katerim na dobro se vse to vrši, delajo že sedaj križ čez nenadejano ugodni vspeh (zanje namreč) tega truda in te požrtvovalnosti in ako pričakujejo izpolnitev svojih želja in zahtev še le v onej bodočnosti, ko se zruši sedanji zistem in ko bodo stale druge stranke na političnem torišču. Se-li more narod češki v nemati za spravo, ki zahteva od njega tako velikanski žrtev in koja sprava vendar ne obeča obstanka, ampak nam obeča še pogubonosnejših bojev, nego so bili dosedanji. In kaj si nadeja grof Taaffe od takega čina za-se in za svoj zistem? Po govorjenju njemu služečih listov smemo soditi, da vzlic temu vprašanju grof Taaffe mirno spi. Ako pa je takó, gospod ministerski predsednik ne sme zahtevati, da bi se drugi činitelji mučili s skrbmi za neko stvar, katera njemu samemu ne dela skrbi.

S posebnim zadovoljstvom beležimo vest, da se je večina deželne zboru Kranjskega vendar začela zavedati svoje časti in svoje narodne dolžnosti. Od-

klonila je namreč oaih 600 gld., ki so bili namenjeni neznačajnim učiteljem po Kranjskem v namen, da bi podpirali germanizatorične namene odločilnih krogov. Veseli nas posebno, ker so proti dovoljenju glasovali tudi strogo-konservativni kmečki poslanci in se ne bode moglo nanje navalivati odij narodnega radikalizma in morda še kaj hujšega.

V letošnjem poletju bavit se je znani poslanec dr. Menger v okolici Tržaškej. O svojih tedanjih opaževanjih napisal je več sestavkov ter jih objavil pod naslovom „Tržaška vprašanja“ v Monakovskej „Allgemeine Zeitung“. Govoreč v velikej važnosti mesta Tržaškega za pomorsko trgovino, o njega divnej geografskej legi, o njega krasnej okolici, preprijetnih kopeljih, pravi dr. Menger: „Ne glede na strokovne spise in strokovne časopise, v katerih se kaj pomanjkljivo govori o Tržaških razmerah, ne obrača nemško in avstrijsko časopisje temu mestu niti mali del one pozornosti katero bi zaslužila velika važnost Trsta za Avstrijo in Nemčijo. Gospodje postanejo pozornejši le tedaj, ko se govori o petardah, katere je vrgel ta ali oni paglavci in pa, ako se ta ali ona korporacija oglasi, pritožujoč se o neprimernej napravi luke sli nezadostnih železniških zvezah.“

Vnanje države.

Ruski carevič pride v četrtok dne 6. t. m. na Dunaj, kjer ga bodo častno vsprejeli. V častno službo mu bodeta pridodeljena FML. grof Palfy in polkovnik baron Komers. Na severnem kolo-dvoru pričakovali ga bodo vsi nadvojvode. Zvečer je dvorni obed in ob 10 $\frac{1}{2}$ uri odhod v Trst.

Narodna Srbska skupščina snide se dne 13. novembra. Naloga temu zasedanju bode, da dovrši to, kar ni mogla dovršiti izvanredna skupščina, t. j.: da se Srbija uvede v življenje nove ustave. Večji del predlogov, ki merijo na ta cilj, je že gotov in se tiska. Predloga o časnikarstvu, predloga o zborovanju in združevanju, preosnova postave glede volitev za skupščino itd. je ministerstvo doposlalo vsem srbskim listom, da more javno mnenje o njih izreči svojo sodbo, predno se snide skupščina. Postavni načrt o odgovornosti ministrov določuje, da se ima z ječo kazniti vsak minister, ki bi podpisal kak ukaz, s katerim bi se rušila ali deloma suspendovala ustava, krušila volilna postava, pobirali nedovoljeni davki, ako bi se postavila armada v službo ptujcev ali po dovolila kakej ptujej vojski okupacija ali pa prehod po Srbskej zemlji. Druga kaznjiva dejanja podvržena so občemu kazenskemu zakoniku. Tožba se uloži, ako po zahtevanju 20 poslancev to sklene skupščina, in sicer z dvetretinsko večino. Obsojenega ministra ne smejo pomilostiti, niti kazni zmanjšati, ako v to ne dovoli skupščina. Vidi se, da je mala Srbija v žmarsičem daleč pred nami.

Razni italijanski listi so trdili, da k sestanku, katerega bosta imela italijanski minister Crispi in nemški kancelar Caprivi, pride tudi avstrijski minister vnanjih zadev, gosp. Kalnoky. Sedaj pa je izvedela „Kölnische Zeitung“, da to ni res. Grof Kalnoky je nastopil dovoljeni mu daljši odpust in z ozirom na miren položaj evropske politike tudi nikakor ni potrebno, da bi pretrgal ta svoj dopust.

DOPISI.

V Gorici dne 26. oktobra 1890. [Izv. dop.] Morda ste kedaj bili v Ajševici pri Gorici in onda ste videli nekov strmec, kos zeló strme ceste; grozno strahilo ljudem in živalim, akoprem se je užival ž njega diven razgled v rajsko Lijaško ravnoto pri Šempas-u, ki je $\frac{3}{4}$ ure hodá dolga in malo manj široka s seno-

žetimi raznih gospodarjev, njivami in pristavami. Planjava ta na Goriškem nema para vsled mnogovrstnosti perspektivnih predmetov, sočne zelenine in divnega okvirja. Oni strmec pri Ajševici se je sedaj nadomestil z novim kosom ceste skozi „Panovec“ (c. kr. gozdič, ki seza od Ajševice do Kostanjevice pri Gorici). Torej preložili so strmec, ali kako!

Nekov podčavenski človek, ki leži sedaj živino v Bosni, pa bi z lahko zdravil tudi nekatere trmaste ljudi, pisal mi je pred leti med drugim to-le: „Lijaška planjava, posebno pri Ajševici, utegnila bi Goričanom postati nekakov Prater, ko bi se grozoviti ajševiški strmec odstranil in ko bi se pot saj deloma, preložila skozi „Panovec“. Na obeh platéh je erar gospodar.“ — Dobri Harambaša (tako se oni živinozdravnik najljubše imenuje), kakove proroške besede si bil tedaj napisal! Glej, preložila se je pot; a žalibeže tako, da bi se potnik na novem strmci moral spomniti otožnih besed: „Incidit in Scyllam, qui vult vitare Charibdim.“ Kar bi se slovenski kračje prevelo: Iz kotla v lonec. Prevod ni dosloven, a misel je ista. Mislite si nov, z opet strm ovinek, pa veste, kako da je! Popravljevalna misel je stara, toda borila se je vedno z načrti, ogledovanji, sejami in učo-nim stikanjem glav. Nazadnje so vendar začeli delo; istočasno so jeli tudi kmetje z glavami majati. Naka, dejali so, to ne bo nič prida. To bode, kakor bi človek sezel z roko za hrbtom v žep. Pot bo tako dvakrat bolj dolga, in bo komaj za spoznanje manj strma nego stari kos. Zavržen denar! Pa kdo more kaj gospodf osobito če se še advokat vtika v te stvari in ga državno-poslansko dostojanstvo le še podpira?

Kmečki nazor se je uresničil ter se dá nastopno utemeljiti: Rob starega strmca in kraka nove ceste delajo trikot. Geometrija pak uči, da sta dva kraka v trikotu dalja od jednega. To bi ne bilo še največe gorjé, ko bi prvi krak (dalji) ne bil tudi strm. Toraj prvi nadostatek: Nepotrebna dolgost in strmost novega kosa! Na starej cesti, ki se (bodi že tu rečeno) zeló na dolgo zavija, je še strmecev, takó pri Fornazarjih in pri Parkovšči (Parkaršče, kjer je nova šola) in po tem do les od drugega kraka novega kosa v Panovci. Toraj drugi in v neob vpijoči nedostatek. Usled tega se da brez zamere trditi, da je delo, kakoršno je sekaj skozi Panovec, še manj ko polovičarsko. Popolnem brez pametnega smotra je, ker je novi kos mnogo daljši, strm in še prvega starega strmca ne odstranjuje do konca, da ne rečem, ostalih na starej cesti, katera gre ravno na tem kraji v dolg ovinek, v dveh ozirih sedaj nepotreben. Če bi se bil načrt, za kojega sta se svoječasno „Edinost“ in „Soča“ energično potegovali, lepó vsprejel. Ali so domači časopisi tako nepotrebni, da se njihovi nasveti, ko so tako očevidno važni in pravi, kar naravnost prezirajo? Menim vendar, da ne. Pa tudi to se bori s pametjo, če ostane jednega samega človeka misel, — da povrne komu, če ga je drugje oškodil — veljavna in merodajna vkljub ogromnej večini, ki se za občo korist ponaša, kakor je bilo ravno v tem slučaju.

Slavne vlade dolžnost je, da pri Ajševiškem strmci popravi, kar se je zanemarilo v veliko škodo in da reši v tem svojo cestoslovno čast in stori to, kar bo monumentalno, v resnici koristno in slavno. Prenaredba skozi Panovec, kakor je sedaj, je ničeva, morda še (kajti celo c. kr. postiljon raji vozari po starem strmci). Načrt za novo, zeló potrebno in sedaj, ker je že en kos dodelan, manj drago pre-delavo je pa ta-le: „Prvi krak novega kosa ostane do kota in nadaljuje se, opustivši drugi krak, ki vede na staro cesto, naprej kolikor mogoče ravnočrtno skozi Panovec med dvema hribčkoma skozi dolino in naj se vede na takovem podaljšku zopet na staro cesto

tako daleč, da se vsi omenjeni strmci pri Fornazarjih, Mondo nuovo in pri Parkovšči odstranijo. Ves ovinek se tako prihrani, strmci odpadejo. Zadobi se po tem najpametnejšem načrtu ravna in zeló okračena cesta skozi Panovec. Vsak ugovor odpade, če se pomisli: 1.) da je en kos že dodelan, 2.) da je erar gospodar v gozdu in na cesti in ni treba eksproprijacij, niti odškodnim, in 3.) da se saj nekoliko povrnejo stroški z novo nasaditvijo prvega opuščene kraka. Pa še na to ni gledati, ampak na peremptorično potrebo v vsakem obziru. Cesta se mora zboljšati (kjer je napačna) brez pogleda na posameznike, kateri se potegujejo le za svojo korist, ali hote, da obveljajo njihovi nazori. Stari Rimljanje in ž njimi Italijani so za ceste žrtvovali ogromne svote, in ti jih še. To je pomembno v stratežnem oziru, pa tudi v gmotnem. Po gorenjem načrtu bi se pot okrajšala za več nego pol ure. In še kaka cesta! Ravna, gladka bi bila in ob enem kratka. Za izvršitev tega načrta ni treba ni ogromnih stroškov, kakor bi Šufu gradil piramido ali Eifel svoj stolp. A ni treba se ozirati pri tem na nekatere človeške cokle, ki vse zadržujejo, naj je še tako pametno in koristno. Cestoslovje je znanost, in va-njo se nema vtikati vsak neveden domisljavec. Le nujno potrebo glede obče koristi: predelavo, ki se sama ponuja skozi Panovec v odstranitve vseh strmcev in za sijajno kratkočono ceste poudarjam s pogledom tudi na polovičarstvo dosedanjega, samega sebe ne hvalečega se dela. Sl. vlada je s tem opozorjena na gorenji načrt.

Dobro bi naposled bilo, ko bi ga visoki deželni zbor Goriški zdaj vsprejel v krog svojih nujnih premišljevanj. Bog in sreča junaka! V kratkem še drugo!

E. Kl—.

Domače vesti.

Odbor političnega društva „Edinost“ ima svojo sejo prihodnjo nedeljo, dne 9. t. m. ob 10. uri predpoludnem v prostorih „Delalskega podpornega društva“. Ker je na dnevnem redu neka jako važna zadeva, prosimo gospode odbornike in namestnike, da se je gotovo udeleže.

Imenovanja. G. Franjo Milos je imenovan blagajničarjem pri tuk. c. kr. poštnoj in telegrafičnej blagajni, gg. Josip Dovgan, Adalbert Berger, Leopold Westermaier, Josip Pogorelec in Franjo Raspotnik imenovani so poštnim kontrolorjem v Trstu.

Županom v Podgradu bil je dne 4. novembra t. l. jednoglasno izvoljen prejšnji župan, g. Slavoj Jenko. Čestitamo.

Za družbo sv. Cirila in Metoda nabralo se je v pušici „Delalskega podpornega društva“ 13 gld. 17 kr. —

Za podružnico sv. Cirila in Metoda na Greti, oziroma za otroški vrt v Rojanu, nabralo se je iz pušice gostilne „pri društvu“ v Barkovljah do 3. t. m. gld. 1.88. — Gosp. Josip Starc daroval je dne 1. t. m. 50 nvé.

Za švelovansko podružnico sv. Cirila in Metoda nabralo se je v krčmi g. Mijota pri sv. Ivanu dne 1. t. m. for. 1.20; dne 2. t. m. for. 2.10.

Dar dijaškej kuhinji. G. Iv. Šabec podaril je 20 gl., na čemur mu odbor izreka priščno zahvalo.

„Sokolov večer“ V soboto 1. t. m. obnesel se je prav dobro. Dvorana je bila do zadnjega prostora polna občinstva iz vseh slojev slovanske družbe v Trstu. Slavni „tamburaški zbor“ je tudi ob tej priliki dokazal, da zasluži priznanje in naklonjenost občinstva, katero si je pridobil že o prvem svojem nastopu. Z veseljem smo konstatovali, da vrli naši tamburaši napredujejo v vsakem obziru, kajti igrali so nam lepo število čisto novih komadov in tudi v igri smo opazili napredek. Občinstvo je vsak komad burno odobravalo

in zahtevalo, da se ponavlja, a vrli tamburaši so mesto ponavljati dodajali nove komade. Še vrlo tako naprej. — Tudi „dramatični odsek“ sodeloval je pri tej zabavi. „Rodoljubja zmaga“, krasna scena iz Schillerjevega „Tella“ se je občinstvu zelo ljubila in občinstvo je predstavljalceema zadovoljno ploskalo. Vrhunec svoj je pa zabava dosegla z nastopom gospoda Borovčaka kovega. Njega kupleti so se tržaškemu občinstvu vsi zelo priljubili in vzbudili zanimanje in veselost, zdi se nam vendar da je zadnji njegov proizvod te vrste „lump“, imel največji uspeh. V vezanej in nevezanej besedi razvil je toliko duhovitosti, toliko šale in satire, da se je mogel vsakdo od srca smejeti. Uplel je v svoj kuplet vse znane lumpijade naših gospodov političnih nasprotnikov in junakov tržaških in poreških ter vzbudil s tem neizmerno veselost. A ne samo vsebina kupleta, tudi maska igralčeva in prednašanje bilo je v vsakem obziru izvrstno, kar je izdatno poviševalo efekt. Na splošno zahtevanje dodatni je moral g. Borovčakov še drug kuplet. Po zvršenem programu razvila se je živahna prosta zabava, pri kateri se je nabrala precejšnja svotica za družbo sv. Cirila in Metoda. Proti polnoči razšlo se je občinstvo zadovoljno z današnjo zabavo, katere materialni in moralni uspeh je bil najpovoljnejši.

Spored veselice, ki bodo dne 9. t. m. v Škedenji, v dvorani kréme g. M. Sainca Verba. 1. Jenko; Naprej. 2. Brajša; Istarska koračnica. 3. Deklamacija; Pevčeva kletev. 4. F. S. Vilhar; Spljetu. 5. Županova Micika; Igra s petjem v dveh dejanjih. 6. Mirosl. Vilhar; Slavjanska. 7. Ples in prosta zabava. — Med posameznimi točkami svira domača godba slavjanske komade. — Vstopnina k veselici za osebo 30 kr. — k plesu za osebo 30 kr. — Začetek ob 5. uri popoldne. — Radodornosti se ne stavijo meje. — K obilni vdeležitvi uljudno vabi odbor „Veselic“.

Popravek. V izkazu družbe sv. Cirila in Metoda se je urinila neljuba pomota pri podružnici: „Poljanska dolina.“ Izpustiti je: „pokrovitelj 1“ in denarna svotina, kakor stoji natisneno v Vestniku str. 37, gl. 11.15, nego 111 — čitaj sto in jedenajst goldinarjev.

Iz dež. zbora Isterskega. (Konec IV. seje.) Dr. Constantini stavi predlog o izključljivem vporabljevanju italijanskega jezika pri obravnavah v c. k. sodiščih Isterskih. Predlogu je bila pripoznana nujnost ter so ga izročili politično-gospodarskemu odseku — Za tem pride na dnevni red poročilo finančnega odseka ob obračunu deželnega poljedeljskega zaklada za leto 1889. Debat o tej točki je zapričel poslanec Mandić, kateri je v dolgem jedrnatem govoru ožigosal potratno in zajedno pristransko in nestrokovnjaško postopanje gospodov Italijanov pri deželnem kulturnem svetu Isterskem. Gospod Mandić je zaključil svoj govor naslednjimi besedami: „Z ozirom na to, kar sem dokazal gledé uprave in delovanja deželnega poljedeljskega zaklada, kar nas na tej strani te visoke zborice nikakor ne more zadovoljiti, izjavljam, da ne morem odobriti predloženega obračuna deželnega poljedeljskega zaklada. (Ko je Mandić govoril, posegalo je vmes občinstvo na galeriji s kihanjem, kašljanjem in glasnim smehom. Govornik je moral večkrat prestati se svojim govorom, dokler se vihar ni polegel. Predsednik je sicer opominjal galerijo, ali tako dobrohotno, da se je videlo, da mu ni dosti na tem ležeče, ali ga razgrajalci slušajo ali ne.) — Za Mandićem oglašil se je hrvaški poslanec Flego. Ta-le je opravičenim srdom ožigosal surovo ponašanje občinstva na galeriji. Rekel je: „Tudi v občinske seje, katerim imam jaz čast predsedovati (Flego je župan v Buzetu) dohajajo kmetje kot poslušalci, a ti kmetje vedejo se vrlo dostojno. In tudi tu vedejo se kmetje, ako slučajno dojdejo na galerijo, povsem dostojno. Drugače pa je

z ljudmi, ki navadno prihajajo na to galerijo. To so meščani, meneči, da so polni kulture; ti se pa ponašajo, da je sramota. Zato vas prosim, gospod predsednik, da potrebno ukrenete, da bode mir, kadar se govori in razpravlja.“ — Potem je prešel k stvari samej in je istotako, kakor Mandić, obsojal upravo deželnega poljedeljskega zaklada.

(Tudi mej tem govorom ropotalo je občinstvo, a slavni predsednik se je delal, kakor da to njega čisto nič ne briga.) — Predlog finančnega odseka bil je seveda vsprejet in se je obračun odobril. —

Potem prišel je na vrsto proračun istega zaklada za leto 1891. Poročevalec je predlagal, da se odobri proračun poljedeljskega zaklada za leto 1891 se stroški 8900 goldinarjev in ravno tolikimi dohodki. Za pokritje stroškov pripomore deželni zaklad se svoto 5000 gld. — Ktej točki oglašil se zopet poslanec Mandić. Poslanec ta izjavlja, da za predloženi proračun ne more glasovati iz istih uzrokov, radi katerih je govoril proti obračunu za leto 1889. Govornik pojasnjuje nazore svoje, kako bi se dalo gospodarstvo po Istri povzdigniti ter nasvetuje konečno:

Visoki zbor naj sklene:

a) da se tako v deželnem kulturnem svetu, kakor tudi v poljedeljskem zavodu izvede popolna ravnopravnost hrvaškega jezika z italijanskim.

b) da se tako deželni kulturni svet, kakor tudi poljedeljski zavod razdelita v dva oddelka (italijanski in hrvaški.)

(Mej tem govorom Mandićevem pa je nastala taka rabuka, da je govornik zaklical predsednika: Smo-li v zboru ali kakej najprostejšej krčmi? Na ta vzklic se je galerija zagrohotala). Poslanec Mandić pošlje predlog svoj po slugi predsedniku; ta pa izjavi da ga ne vsprejme, ker je sestavljen v neitalijanskem jeziku. Tudi tu je poslanec Flego naprosil predsednika, da ukaže ljudem — „da ne reče: živinam“ — na galeriji, naj bodo mirni, ko poslanci govore ali pa naj dá galerijo izprazniti. Predlog finančnega odseka so seveda vsprejeli.

Poslanec Bubba poroča o obračunu deželnega zaklada za leto 1889. Ter predlaga, da se odobri prekoračenje za leto 1889. proračunjenih stroškov v znesku 163.905 goldinarjev ter da se odobri ves obračun. — Prvi se je oglašil poslanec Flego ter drastično ilustroval gospodarstvo italijanskih županov po Istri. posebno ozir jemajoč na bivšega župana v Buzetu, Claricija, kateri za ves čas svojega županovanja (1876—1885) ni položil nobenih računov, svobodno denar jemal iz občinske blagajne (odnosno dal si izplačevati po občinskem blagajniku) in koji je sedaj občini dolžan 1516 gld. 83 kr. Preko 170 gld. je izterjal od strank ter spravil v svoj žep. Deželni odbor je sicer z dekretom z leta 1888. Clariciju zaukazal, da položi račune a kasneje je zopet zavrgel ta svoj lastni ukaz. Taka je torej skrb deželnega odbora za blagostanje občin in siromašnega ljudstva po Istri. Govornik ne odobri računov deželnega zaklada za leto 1889. Po govoru posl. Flega prešli so v podrobno razpravo. Predlog finančnega odseka so bili vsprejeti in se je obračun odobril.

Mandić in Italijani. Odkar obstoji deželna zbornica v Poreču, ni imela še v sredi moza, ki bi laškej večini toliko predsedal, kakor hrvaški rodoljub in poslanec g. prof. Matej Mandić. Kader si je politično društvo „Edinst“ izvolilo gosp. Mandića svojim kandidatom ter ga priporočalo vsem zavednim policem, zavladal je mej Lahoni velikanski strah, kojega so izražali v strupenih člankih in dopisih. Laška večina je odločila upirati se do zadnjega, da se želja isterskih Slovanov ne izpolni. V lanekem zasedanju sklenili so enoglasno, ga izključiti iz svoje srede, rekoč, da ta takšen „efeghetato prete croatizatore“ ni vreden sedeti v sredi pravičnikov (uomini onesti) — Italijanov. Bo-

jazen ta izvirala je ne samo iz sovraštva do Slovanov sploh, ampak v njih početju vodil jih je pred vsem strah pred jeklenim možem, ki z odločno in pikro besedo ve v svojem listu in govoru odkrivati v nebo vpjoče krivice, ki se gode Istrskim Slovanom pod turško vlado ital. teroristov ter krepko odbijati surove napade lahonških kulturonošcev. Želja se jim je za kratek čas izpolnila in toliko strašen možak izšel je sveto-vzjarjen iz zbornice, aplavdiran po svojih dobromislečih tovariših, a nesramno zasmehovan po nestrpnih Lahonih. Par se so se ga res iznebili. Ali po zaključju zbornicega zasedanja razpisale so se vnovič volitve in narod — oni narod, za katerega se vrli g. prof. Mandić nesebično in radosvoljno trudi in žrtvuje, pokazal je svojo udanost do odločnega moža ter si ga zopet jednoglasno izbral svojim zastopnikom. To je bil ogenj v lahonški strehi. — Kakor lačne vrane zagnali so se vanj, obirali ga in sramotili; ali v kljub klevetanju in drugim nesramnostim, stopil je gosp. Mandić zopet v strastno zbornico, da razodeva skeleče rane ljubljene naroda in ožgosa hudobnost Lahonov. Tuhtali so tudi to pot, kako bi se ga še enkrat iznebili, ali v svojej modrosti neso mogli družega izumiti, nego skrpiti brezimen protest, na čigar podlagi so nameravali postavno, jednoglasno izvolitev uničiti. Že so postavili verifikacijo njega izvolitve na dnevni red, ali zadnji trenotek jim je strasti zmanjkalo, zbalii so se smešnosti — kajti nameravali so ga odvrediti na podlagi izmišljenega ugovora — zapustili so zbornico v trenutku, kader bi bili morali pokazati svojo „srčnost“. S tem so se pa celo pri svojih somišljenikih velikansko osmešili. Dokaz temu so dolgi dopisi in tožbe proti laškej večini v deželnem zboru, ki dan na dan izhajajo po najrudečejših časopisih. Trž. „Piccolo“ je brez dvojbe slep privrženec lahonške večine ter je dosedaj branil na vse pretege vsako njeno najkrivičnejšo izjavo, vendar se je minoli pondeljek tako spozabil, da s pikrimi besedami obsoja postopanje laške večine. „Deželnozbornska večina v Istri — piše — dela zadnji čas velike pregreške, katerih jek žalostno odmeva po vsej deželi. Zadnji njen pogrešek bil je, da je pustila in sospenso izvolitev Mandića. Večina je s svojim postopanjem pri tem žrtvovala tudi laškega poslanca Marinonija, pustivši njega izvolitev neovjerljivo. Mandić ima pravico sedeti v zbornici kot zakonito izvoljen, a večina ima pravico ga poslati domov na podlagi dokazov. Minolo leto bil je poslan domov, ker so ga smatrali nevrednega sedeti mej pošteni, a letos laška večina se mu ne drzne kaj enacega povedati v obraz. Poslanci večine doprinesli so čin slabosti. To je tembolj očevidno, ker slišimo, da bi manjšina odrekla se svojim mandatom, ako se Mandića ne potrdi in vlada bi zbornico brez Slovanov razpustila“. Članek sklepa z važnim priznanjem: „Kader se ima opravka z močnim in in odločnim nasprotnikom, ni priporočljiva polovičarska politika. Na vsak način treba visoko nositi narodno zastavo“. Torej se manjšina vendar smatra za močno in odločno, čeprav so jo dosedaj zanimali ter bagatelizovali. Mandić jim je vendar oni „homo terribilis“, ki jim toliko preglavice dela, da ne morejo več ugaujati dosedanje strastne politike. Nazivate ga lahko — terror Italianorum — a on je tega vesel ter se bode dalje odločno boril za svete pravice tlačnega naroda.

Živila italijanska kultura! V preteklej noči so sinovi „avite culture“ zopet onesnažili tablo nad prodajalnico g. Ivana Preloga. Laška kultura je ukljub zimskemu času v bujnem cvetju!

Potovanje na pokopališče bilo je tudi letos, kakor druga leta, obilno. Osobito v soboto vrelo je ljudstva na mirodvor k sv. Ani. Vreme je bilo krasno. Na obširnem pokopališču je občinstva mrgolelo zaljšajočega grobove svojih dražih in moleč na gomilah pokojnikov. V nedeljo, dan

sv. Justa, se je vreme zopet pohabilo, nebo se pokrilo v sivo odejo in jelo je kapati. Predpoludne bila je v prestolnici slovesna sv. maša, katere so se vdeležili vsi tržaški višji dostojanstveniki. Mej bogatimi kočijami se je bliščala tudi nova občinska ekipaža, na čije predelu sta sedela dva dobro osemljena pojaca, notri pa menda mestni župan. Te kočije je potrebnim gospodom v kolibi še trebalo, da svetu pokažejo svoje slabo gospodarstvo. Na večer je pa bilo videti mnogoštevilne družbe, opotekajoče se iz okolice v mesto. Tudi ti so imeli svoj memento — na vino.

„Narodni dom“ v Barkovljah se še n začel graditi, a menda že sedaj zelo peče tržaško magistratne gospode. Zač. predsednik g. Drag. Martelanc je bil pozvan namreč te dni na magistrat k ravnatelju Parovel-u. — Rečeni ravnatelj izpraševal je tega gospoda o namerah „Narodnega doma“ ter o njega ustanovnikih. No, mi dobro vemo, da je magistrat že pred dobro vedel za ime in stanje vseh onih, kateri so dosedaj delovali v prid „Nar. doma“ — vsaj mu je s tem „vestno“ poročal neki jako čudnobrađati človek! — Na dotična, mu stavljena vprašanja odgovarjal je sicer začasni predsednik, zajedno pa povdarjal, da je že v pravih vse natanjko označeno, kjer si ti gospodje lahko najvestnejše ogledajo vso stvar. — Ko se je govorilo o dotičnem načrtu, rekel je rečeni magistratski ravnatelj: „Načrt imate pač že, a novcev primanjkuje!“ Zač. predsednik mu omenja, da se tega začasni odbor ne boji, denarja ne bode primanjkovalo; treba je napredovati korak za korakom, najprvo načrt, potem gradnja. Počasi bo vse šlo. Razvidno je iz tega, da je Barkovljanski poznani magistratovec že predložil svoj „velevažni rapport“ in da se lahonška gospoda zelo boje te prihodnje narodne tvrdnjave — ponos vse okolice! Barkovlje jih pečejo zelo. Uprav zato bi se morali poprijeti vsi Barkovljanski veljaki v prvej vrsti in potem oni ostale okolice, mesta in bližnjega Krasa še krepkejše te svete ideje — in ko bodo pravila potrjena, skrbeti za brzo upisovanje delničarjev.

Pevsko društvo „Adrija“ v Barkovljah pridobilo si je te dni vrlega tenorja v osebi g. Marina Grigina-a, dosedaj bivajočega v Zagrebu. — V nedeljo darovali so „trije tamburaši“ gld. 1.30 imenovanemu društvu; med domačini se je nabralo gld. 1.06; štirje „Adrijaši“ (kot globo na vsacega 4 nč.), ker se neso odzvali pevanju „okrogle pesmi“. Gospod Josip Starec je daroval 50 nč. — Vsem imenovanim srčna hvala!

Ker že govorimo o „Adriji“, omenimo tudi neke dogodbe, o kateri nam piše „tamburaš“: V nedeljo dne 2. t. m. bili smo trije tamburaši v krčmi „pri rumenej hiši“ v Barkovljah. V imenovanj krčmi je pel močan pevski zbor „Adrije“ krasne naše pesni uprav precizno, ter žel burno odobravanje. Ali žalibože stavile se so vrlim „Adrijašem“ ob imenovanj priliki neke dvomne zapreke in sicer od strani, od koje bi si ne bili nikdar mislili!

Vabilo na LXXXVII. odborovo skupščino „Matice Slovenske“ v sredo 12. novembra 1890. l. ob 5. uri popoldne v društveni hiši na Kongresnem Trgu št. 7. Dnevni red: 1. Potrjenje zapisnika o LXXXVI. odborovi seji. 2. Naznanila predsedništva. 3. Poročilo gospodarskega odseka. 4. Poročilo književnega odseka. (Razprava o Slov. Besedi.) 5. Poročilo tajnikovo. 6. Posameznosti.

Železnica Divača-Loka. Te dni je imel svet državnih železnic na Dunaji sejo. Iz poročila posnamemo tole zanimivo vest: Na interpelacijo, kedaj se ima pričeti z grajenjem železnice preko Tur, odgovori referent dr. Rus, da se o tem ne da še nič gotovega povedati. Vender ima izmej sedmih projektiranih črt, gledé na to, da se za Trst nekaj mora storiti, progla Divača-Loka najbližjo prihodnost,

